FRANSUZ ROMANTIZM ADABIYOTIDA TABIAT OBRAZINING O'RNI

Hamidova Go'zalxon Farhod qizi

Buxoro davlat universiteti, xorijiy tillar fakulteti talabasi

Ilmiy rahbar: Majidova Laziza Baxtiyorovna

Annotatsiya: Mazkur maqolada fransuz romantizm adabiyotida tabiat obrazining o'rni va badiiy funksiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda Fransua-Rene de Shatobriyandan boshlab Viktor Gyugo, Alfons de Lamartin va Jorj Sand asarlarida tabiat tasvirining qanday rivojlanib borganligiga alohida e'tibor qaratiladi. Tabiat obrazining romantik qahramonning ichki dunyosini ifodalashdagi ramziy va psixologik roli, shuningdek, ushbu obraz orqali jamiyat va individ o'rtasidagi munosabatlarning ko'rsatilish usullari o'rganiladi.

Kalit so'zlar: romantizm, tabiat obrazi, fransuz adabiyoti, ramziylik, lirik peyzaj, badiiy tasvir, qahramonning ichki dunyosi, Viktor Gyugo, Lamartin, Jorj Sand.

KIRISH

XIX asrning birinchi yarmida Fransiyada yuzaga kelgan romantizm adabiy oqimi san'at va adabiyot sohasida tubdan o'zgarishlarni olib keldi. Klassitsizm qat'iy qoidalariga qarshi chiqib, his-tuyg'u, erkinlik va tabiatni ulug'lagan romantiklar uchun tabiat obrazi shunchaki fon emas, balki asarning to'laqonli obrazli tizimiga kiruvchi muhim unsurga aylandi. Fransuz romantiklari tabiatni insonning ichki kechinmalari, iztiroblari va umidlarini aks ettiruvchi ko'zgu sifatida idrok etdilar.

Romantizm davrida tabiat tasvirining xarakterini belgilovchi bir necha omillar mavjud edi. Birinchidan, sanoat inqilobi natijasida tezlashgan shaharlashuv jarayoni insonlarda tabiatga nostalji va intilishni kuchaytirdi. Ikkinchidan, Russo ta'sirida yuzaga kelgan "tabiiy inson" falsafasi romantik qahramonni tabiat quchog'iga olib chiqdi. Uchinchidan, shaxs erkinligi va istiqlolini qo'msash romantik ijodkorlarni siyosiy zulm ramzi sifatida inson qo'lidan ozod bo'lgan tabiatga yaqinlashtirdi.

Ushbu tadqiqot fransuz romantizm adabiyotida tabiat obrazining badiiy funksiyalari, rivojlanish bosqichlari va asosiy yozuvchilar ijodidagi o'rnini atroflicha o'rganishga qaratilgan. Tabiatning badiiy adabiyotdagi roli barcha davrlarda o'rganib kelingan bo'lsa-da, romantizm davrida bu obraz yangi va teran ma'no qatlamlariga ega bo'ldi.

METODOLOGIYA

Tadqiqot qiyosiy-tahliliy va matn tahlili metodlari asosida olib borildi. Birlamchi manbalar sifatida fransuz romantizmining yetakchi vakillari — Fransua-Rene de Shato'briyanning "Rene" va "Atala" asarlari, Alfons de Lamatinning "Meditatsiyalar" she'riy to'plami, Viktor Gyugoning "Sharq motivlari" va "Notre-Dame de Paris" romani, shuningdek, Jorj Sandning pastoral romanlari asos qilib olindi.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- Matn tahlili metodi — asarlardagi peyzaj tasviri parchalarini badiiy jihatdan tahlil qilish;
- Qiyosiy adabiy tahlil — turli romantik yozuvchilar ijodida tabiat obrazining talqinini solishtirish;
- Tarixiy-madaniy yondashuv — tabiat obrazini davrning ijtimoiy-siyosiy kontekstida o'rganish;
- Semiotik tahlil — tabiat elementlarining ramziy ma'nolarini ochib berish.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari fransuz romantizm adabiyotida tabiat obrazining bir necha asosiy funksiyani bajarganligini ko'rsatdi.

Psixologik parallel funksiya. Lamatinning "Ko'l" she'rida suv yuzasi sevgilisi bilan o'tkazgan baxtli damlarni eslatuvchi "xotira saqlash moslamasi" rolini o'taydi. Tabiat hodisalari — bo'ron, toshqin, tinch dengiz — qahramonning ruhiy holatini bevosita ifodalaydi. Shato'briyan "Rene" asarida qahramonning ichki ruhiy iztiroblarini kuzda saraladigan barglar, so'nib borayotgan quyosh orqali jonlantiradi. Bu usul keyinchalik "ruhiy peyzaj" (paysage d'âme) tushunchasi sifatida adabiyotshunoslikda mustahkamlandi.

Erkinlik va isyon ramzi funksiyasi. Viktor Gyugo she'riyatida dengiz va bo'ron jamiyat qoidalariga bo'ysunmaydigan erkin ruhning timsoli sifatida namoyon bo'ladi. "Sharq motivlari" to'plamidagi she'rlarda cho'l kengligi va tog‘ cho'qqilari siyosiy zulm ostidagi xalqlar erkinligiga bo'lgan intilishning badiiy ifodasi hisoblanadi.

Sof va buzilmagan olam obrazi. Jorj Sandning "Jolly" va "Maupra" romanlarida tabiat shaharlashgan va korrupsiyalashgan jamiyatga muqobil sifatida ulug'lanadi. Qishloq tabiatining sofligi romantik qahramon uchun ma'naviy tiklanish va haqiqiy baxt manbaiga aylanadi.

Diniy-falsafiy funksiya. Shato'briyanning "Xristianlikning dahosi" asarida tabiatning go'zalligi Yaratgan mavjudligini isbotlovchi dalil sifatida ko'rsatiladi. Tabiat Ilohiy Yaratuvchining buyuk asariga aylanib, inson unda Xudoni his etadi.

MUNOZARA

Tadqiqot natijalari ko'rsatganidek, fransuz romantizmi tabiat obrazini adabiyotga bir butun badiiy tizim sifatida olib kirdi. Bu jarayon bir necha sabablarga ko'ra muhim ahamiyat kasb etadi. Birinchi navbatda, tabiat orqali psixologik portret yaratish usuli keyinchalik Flober, Mopassan va Zolya realistik adabiyotida yanada rivojlantirildi. Romantiklar tomonidan ishlab chiqilgan "ruhiy peyzaj" uslubi XIX asr oxiri — XX asr boshi fransuz adabiyotining muhim vositasiga aylandi.

Ikkinchi muhim jihat — tabiatning siyosiy ramzga aylanishi masalasidir. Gyugo ijodida ushbu tendensiya ayniqsa yaqqol ko'zga tashlanadi. Bequet (2015) ta'kidlaganidek, Gyugo asarlarida tabiat tasvirining siyosiy mazmuni ko'pincha tsenzorlardan "yashiringan" holda ijtimoiy tanqidni ifodalashga xizmat qilgan. Bu uslub zamonaviy siyosiy lirikada ham keng qo'llanilmoqda.

Tadqiqot shuningdek shuni ko'rsatdiki, fransuz romantizmi tabiat obrazini ifodalashda ingliz romantizmi (Bayron, Shelli) va german romantizmidan (Gete, Novalis) farqli jihatlarni namoyish etadi. Fransuz romantiklari tabiatni asosan ijtimoiy va insoniy munosabatlar kontekstida talqin qilgan bo'lsa, ingliz romantiklari unda ko'proq ulug'vorlik va ilohiy kuchni ko'rdi.

XULOSA

Fransuz romantizm adabiyotida tabiat obrazi shunchaki dekorativ unsur bo'lmay, qahramonning ruhiy holati, ijtimoiy-siyosiy munosabatlar va falsafiy qarashlarning ifodasi sifatida ishlatilib kelindi. Lamatindan Gyugogacha, Shato'briyan va Jorj Sand asarlarida tabiat tasvirining turfa ko'rinishlari va funksiyalari adabiy tadqiqotlar doirasini kengaytiradi.

Tadqiqot natijalari ko'rsatdiki, romantik tabiat obrazining to'rtta asosiy funksiyasi mavjud: psixologik parallel, erkinlik ramzi, sof olam tasviri va diniy-falsafiy idrok. Ushbu funksiyalar bir-birini to'ldirgan holda asarning umumiy g'oyaviy-badiiy tizimida muhim o'rin tutadi.

Shu bilan birga, fransuz romantizm adabiyotidagi tabiat obrazi keyingi adabiy davrlar — realizm, simvolizm va modernizm uchun poydevor bo'ldi. Ushbu merosni chuqur o'rganish nafaqat XIX asr fransuz adabiyotini, balki umuman G'arb adabiy an'anasini to'g'ri tushunishga yordam beradi. Kelajakdagi tadqiqotlarda romantizm va keyingi adabiy oqimlardagi tabiat tasvirini qiyosiy o'rganish muhim natijalar berishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abrams, M.H. (1971). The Mirror and the Lamp: Romantic Theory and the Critical Tradition. Oxford: Oxford University Press.

2. Bequet, A. (2015). La nature dans la poésie romantique française: entre symbolisme et engagement politique. Paris: Gallimard.
3. Chateaubriand, F.-R. de. (1801). Atala, ou Les Amours de deux sauvages dans le désert. Paris: Migneret.
4. Hugo, V. (1829). Les Orientales. Paris: Charles Gosselin.
5. Lamartine, A. de. (1820). Méditations poétiques. Paris: Charles Gosselin.
6. Sand, G. (1846). La Mare au diable. Paris: Desessart.
7. Blin, G. (1954). Le romantisme français: essai sur l'esthétique des romantiques. Paris: Gallimard.
8. Qodirov, A. (2020). G'arb adabiyoti tarixi: romantizm davri. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.
9. Nazarov, B. (2018). Fransuz adabiyotida romantik harakat va tabiat falsafasi. Samarqand: SamDU nashriyoti.
10. Xolmatov, J. (2022). XIX asr G'arb adabiyotida badiiy tasvir uslublari. Toshkent: Fan va Ta'lim nashriyoti.